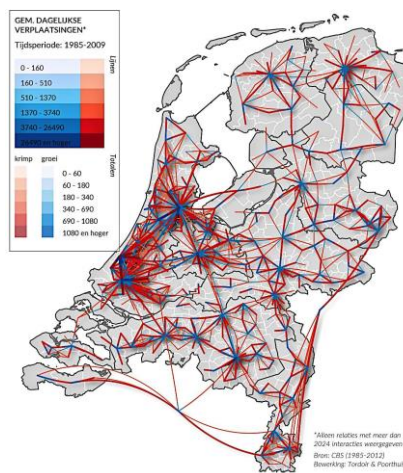

Agenda Utrecht: Gezond Stedelijk Leven

– Hoe de snelstgroeiende grote stad van Nederland inzet op het versterken van concurrentiekracht en leefbaarheid–

Position paper Agenda Stad # Utrecht
mei 2015

Gezond Stedelijk Leven

1. Strategische lijnen

CONCEPT

Een stad moet een plek zijn om elkaar te ontmoeten, te inspireren, te leren, delen en innoveren. De grote vraagstukken van de 21ste eeuw komen – mondiaal - in stedelijke regio's aan de orde *en* worden er opgelost. Utrecht is de snelst groeiende regio van Nederland. De stad groeit van 300.000 naar 400.000 inwoners in enkele decennia en de regio naar 1 miljoen bewoners. Dit vergt een systemsprong van de stad en zijn omgeving. Zo heeft de regio te maken met Chinese groeicijfers in het Openbaar Vervoer. Het fietsverkeer in Utrecht groeit met 4% per jaar. Utrecht is dus in rap tempo een echt grote stad aan het worden, importeert daarmee de 'grote vraagstukken' en is tegelijk een stad met een enorm potentieel om oplossingen voor verschillende van die vraagstukken te vinden. Utrecht is de meest competitieve regio van Europa. Een plek die (inter)nationaal verbindt, die excelleert in kennis. Een plek waar mensen graag wonen en werken met een hoge kwaliteit van leven. Hoe behouden we die hoge kwaliteit van leven en concurrentiekracht terwijl de stad een systemsprong maakt? Ook in de toekomst wil Utrecht een gezonde stad zijn waar we met gezond verstand functies combineren en bouwen aan een gezonde, groene toekomst. Voor bewoners van de regio, voor ondernemers en bezoekers. Maar ook voor mensen ver weg. Hoe verbinden we wonen, werken, leven en recreëren? Hoe benutten we onze leefbare economie? Juist in een stad zijn slimme oplossingen mogelijk. Juist in de stedelijke regio zijn slimme verbindingen te maken.

Interactie tussen mensen in stedelijke milieus leidt tot economische en maatschappelijke waarde die de stad, de stedelijke regio en misschien wel het hele land ten goede komt. Recent verschenen rapporten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) onderstrepen nog eens het belang voor Nederland om deze agglomeratiekracht verder te versterken. Ook op nationaal en Europees niveau krijgt de veranderende positie van de stad en stedelijke regio steeds meer aandacht. Europa stelt momenteel een Urban Agenda op die gericht is op algemene Europese doelstellingen, zoals de strijd tegen de klimaatverandering, werkloosheid en sociale uitsluiting. Steden spelen hierin een cruciale rol.

Groeiende steden zoeken concurrentiekracht en leefbaarheid. Utrecht heeft een goede positie in beiden. Utrecht verbindt steden, ondernemers en woonwerkplekken. Utrecht heeft de basis om sectoren nationaal en internationaal te verbinden op maatschappelijke opgaven (Groen, Gezond, Slim) en de positie om heel Nederland daarvan te laten profiteren. Met haar bevolking die overwegend jong, hoogopgeleid, creatief en gezond is en die pioniert in nieuwe economische modellen, zelforganisatie, doe-democratie, waarde gedreven economie, nieuwe businessmodellen etc. Een economie die zowel werk als een hoge kwaliteit van leven biedt. Voor alle bewoners. Utrecht wil een stad zijn die de maatschappij van de toekomst *nu* ontwikkelt. Dat doen we langs drie kernopgaven die de balans tussen verstedelijking, leefbaarheid en inclusiviteit voor de toekomst kunnen helpen: de gezondheid van mensen, een gezonde leefomgeving en het optimaal benutten van gezond verstand.

Gezonde mensen

Utrecht slaagt erin grootstedelijkheid en gezondheid te combineren, wil dat verder uitbouwen en wil daar alle bewoners van laten profiteren. Utrecht is één van de meest gezonde grote steden van Nederland. Meer dan 77% van de mensen ervaart zijn gezondheid als goed of zeer goed, Utrechters ervaren hun woonomgeving als gezond, het doktersbezoek is relatief beperkt en op sociaal gebied hebben Utrechters relatief weinig last van bijvoorbeeld eenzaamheid. Echter, dat is niet vanzelfsprekend en geldt niet voor iedereen. Zeker niet nu er steeds meer een beroep wordt gedaan op de netwerken en 'eigen kracht' van mensen. We zien dat de gezondheidsverschillen tussen mensen groot zijn en sterk verschillen per wijk. De stad kent een sterk 'maatschappelijk weefsel': er zijn relatief veel vrijwilligers en ook bedrijven die maatschappelijk willen ondernemen en bijdragen. Deze kracht wil Utrecht benutten voor de gezondheid van eigen bewoners, om iedereen naar vermogen te betrekken en om economisch voordeel uit te putten.

De regio Utrecht kent een groot medisch, zorg en life science cluster. Met als focuspunt het Utrecht Science Park. Dat cluster ontwikkelt producten en diensten die mondiaal, nationaal en regionaal kunnen bijdragen aan een betere gezondheid. Dat cluster bouwt Utrecht verder uit. Utrechtse ondernemers bieden talloze organisatorische vernieuwingen, kennis en toepassingen van slimme producten en diensten die de alledaagse gezondheid kunnen bevorderen. Rondom Life Science instituten als het Hubrecht Instituut (recent door het Ministerie van Economische Zaken tot Icoon 2014 is uitgeroepen), het centrum voor Food en Health, het European Center for Selfmanagement en het op te richten OneHealth centrum ontwikkelt zich een community van startende en groeiende bedrijven. De ca. 1 miljard aan investeringen op het Utrecht Science Park maken dat we een unieke kans hebben om de Utrechtse positie verder uit te bouwen.

Gezonde leefomgeving

Utrecht maakt een systemsprong. Geen stad in Nederland groeit zo snel. Dat brengt grote opgaven en kansen met zich mee. De opgaven zijn ondermeer om de stedelijke infrastructuur mee te laten groeien, zonder dat het ten koste van de leefbaarheid gaat. Om niet alle groei in het centrum te concentreren, om het binnenstedelijk vervoer op orde te krijgen. De kans schuilt erin dat er een enorme kennis is om de systemsprong goed te doen. Nederlandse (waaronder vele Utrechtse) kennisinstellingen van wereldniveau, ingenieursbureaus en MKB bedrijven bouwen aan gezonde, groene en slimme steden over de hele wereld. De mondiale verstedelijking maakt dat het bouwen van een 'gezonde stad' zowel een vestigingsfactor als een exportproduct op zich is. Juist in een sterk groeiende stad als Utrecht is er de mogelijkheid om investeringen te benutten als vliegwiel voor versterking van de kwaliteit van leven. Dat vraagt een houding om af te wijken van traditionele 'volume'- investeringen. Utrecht investeert al jaren in fietsvoorzieningen, duurzame energieopwekking, groene ruimte en het slim benutten van infrastructuur, grondstoffen en afval. Hiermee zetten we een standaard in ruimtelijke ontwikkeling. Utrecht wil investeren in een grootstedelijke infrastructuur en openbare ruimte die bijdragen aan de kwaliteit van leven, die zuinig omgaan met schaarse grondstoffen en die ontmoetingen uitlokken. De vijf regionale kennisinstellingen die hun krachten bundelen in het Kenniscentrum voor Healthy Urban Living kunnen hier een voorname rol in spelen.

Gezond verstand

Utrecht is misschien wel de meest getalenteerde stad van Nederland. Hoe benutten we dat talent optimaal? Kunnen we ons slimmer organiseren, de talenten van mensen die onderbenut blijven

CONCEPT

beter benutten? Contextuele factoren zijn in grote mate bepalend: hebben mensen werk en hebben ze het goede werk? Zijn ze sociaal actief, of ondervinden ze belemmeringen? Hebben ze de mogelijkheden fit te blijven, leven ze gezond etc.? Utrecht kent vele voorbeelden van slimme organisatie en ondernemerschap op dit terrein.

Een goed functionerende arbeidsmarkt en aansluiting van het onderwijs daarop is van groot belang, maar steeds minder vanzelfsprekend. De arbeidsmarkt wordt steeds dynamischer. Vakkennis veroudert vaak snel. Dat vraagt dat onderwijs en educatie continu heruitgevonden moeten worden. Een goed opleidingsaanbod, een hoge concentratie van up-to-date kennis, hoogwaardige cultuur en talentvolle bevolking zijn essentiële factoren voor de deelname van mensen aan het arbeidsproces en voor het vestigingsklimaat. Utrecht is *de* onderwijs, educatie en participatiestad van Nederland. De regio scoort in relatie tot andere Europese regio's excellent op basisonderwijs, de aansluiting onderwijs–arbeidsmarkt, hoger onderwijs (hoogste opleidingsniveau van Nederland) en de breedte en kracht van het onderwijsaanbod. Dat maakt enerzijds dat de stad bulkt van het talent en de bakermat is van vele creatieve, slimme samenwerkingen en anderzijds dat de stad een rol kan spelen in de ontwikkeling van iedere Nederlander en vele niet-Nederlanders. Dat de stad epicentrum is van het nationale onderwijs, schept ook de verplichting om dat onderwijs modern vorm te geven. Zodat ieders talent benut wordt. Zodat we de dreigende uitval van mensen op de arbeidsmarkt tegengaan. Zodat we de snel oplopende werkloosheid bestrijden.

2. Werkwijze

We grijpen Agenda Stad aan om met het Rijk een nieuwe werkwijze te ontwikkelen, die meer recht doet aan de stedelijke opgaven en aan de veranderende verhoudingen in een netwerksamenleving. Met Agenda Stad zet het Rijk de 'spotlight' op de stad en dat biedt een kans op betere regelgeving die uitgaat van stedelijke problematiek, experimenteerruimte in de stad of herprioritering van middelen op de middellange termijn. Op zoek naar nieuwe economische verdienmodellen, naar het meer recht doen aan opgaven uit de stedelijke regio's. Samenspel van stedelijk en Rijksbeleid is nodig om de positieve effecten van agglomeraties beter te benutten en de negatieve te minimaliseren. Agenda Stad is een "rollende agenda" voor wisselende allianties in een netwerksamenleving, een langdurige samenwerking tussen Rijk, steden en andere stakeholders. In die allianties spelen we verschillende rollen:

Utrecht *leert* van:

- Het matchen van maatschappelijke vraagstukken met kennisinstellingen en bedrijven
- De toepassing van nieuwe technologie (vaak elders ontwikkeld) op gebied van medische voorzieningen, duurzaamheid en nieuwe dienstverlening;
- Nieuwe, opkomende businessmodellen en startend ondernemerschap;
- Internationale netwerken (van kennispartners, ondernemers, Eurocities), nationale verbanden en van de eigen regionale netwerken.

Utrecht *ondersteunt* door:

- Een proeftuin te zijn voor leefbare ruimtelijke ontwikkeling en voor technologische innovatie en nieuwe organisatiemodellen op het gebied van gezondheid, gezonde stedelijke ontwikkeling, mobiliteit, duurzaamheid;
- Experimenteerruimte op gebied van gezondheid, energie, mobiliteit etc. Het optreden als 'launching customer' voor nieuwe businessmodellen, slimme producten en diensten die het leven van mensen veraangenamen en ondernemers helpen om nieuwe markten te vinden;
- Het investeren in moderne werk, woon en verblijfslokaties en het delen van ervaringen met stedelijke transformatie en economische transitie;
- De samenwerking tussen regionale kennisinstellingen, overheden en werkgevers te mede organiseren en stimuleren.

Utrecht *realiseert* door te investeren in:

- De ontwikkeling van menselijk talent op alle niveau's;
- Positioneren en profilering op het gebied van gezond stedelijk leven. Met het Utrecht Science Park als focuspunt van het Europese, nationale en regionale life sciences en gezondheidscluster;
- Gezonde stadslucht. Verdichting en opschaling van fiets- en wandel voorzieningen
- (De opschaling van) producten en diensteninnovatie die de autonomie van mensen stimuleren
- Sociaal ondernemerschap
- Een internationaal excellent vestigingsklimaat door Ontmoetingsplaatsen, aantrekkelijke openbare ruimte topculturele voorzieningen, ontsluiting van recreatie en divers, kwalitatief hoogstaand, regionaal woningaanbod.

CONCEPT

Eerste contouren City Deals (concept; in ontwikkeling)

Gezonde mensen

	Sluit landelijk aan bij ...	Inbedding Utrecht
<p>Health Hub</p> <p><i>Ruimtelijk-economisch cluster</i></p> <p>Positionering Utrecht regio als <i>de</i> regio in NL waar allianties van werkgevers, kennisinstellingen, brancheorganisaties, bedrijven in (medische) zorg en life sciences elkaar vinden in de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten, slimme toepassingen van technologie.</p> <p><i>Nieuwe diensten en producten rondom Zelf-management</i></p> <p>Ontwikkeling nieuwe producten en diensten op het gebied van zelfmanagement vanuit een programmatische aanpak</p> <p>Het gaat vaak niet zozeer om de technologie alswel de toepassing (en opschaling) ervan in een 'real life' omgeving</p>	<p>Focus in landelijk ruimtelijk-economisch beleid; meer complementariteit tussen grote steden? (REOS)</p> <p>Richting EU/ Horizon2020 / Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling /Junkerfonds?</p> <p>StartupDelta initiatief</p> <p>Voortbouwend op de decentralisaties, vraag naar meer 'zelfredzaamheid', , kennis en innovatieagenda's</p> <p>Vele partijen hebben er belang bij dat mensen beter en langer voor zichzelf kunnen zorgen, niet in de laatste plaats de mensen zelf.</p>	<p>Eén op de vier à vijf banen in de regio is zorg gerelateerd.</p> <p>Aantal banen USP groeit met 5.000 in decennium, investeringen ca. 1 miljard euro, vooral in Health (Life Science Incubator, PMC, RIVM etc)</p> <p>Sterk 'ecosysteem': internationale positie Life Science/ medisch cluster (oa stamcel, oncologie, one-health); EBU Agenda; strategie kennisinstellingen, Jaarbeurs ea</p> <p>Link regio/ U10: oa Houten, De Bilt, Bunnik, Zeist.</p> <p>Kent vele consortia die zich organiseren op (soms experimentele) innovatieve ontwikkelingen als: virtuele patiënt, applied gaming, Pazio, Aimtrack, Vita Valley, Growing Games.</p> <p>European Center Selfmanagement</p> <p>Gezonde Wijk aanpak (ook in regio: oa Houten), Liever langer thuis pilot (domotica)</p> <p>Buurtteams</p>

CONCEPT

Gezonde Leefomgeving

	Sluit landelijk aan bij ...	Inbedding Utrecht
<p>Healthy Urban Boost</p> <p>Gezonde verstedelijking en duurzaam beheer strategische voorraden (energie, materialen, water) als uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkeling, met als proeftuin en icoon 2^e fase stationsgebied/ centrum westzijde</p>	<p>Behoeftte aan herziening RO, nieuwe verdienmodellen in RO (RO = RD)</p> <p>Groeiende aandacht voor gezondheid en duurzaamheid in (stedelijk) RO</p> <p>Herziening omgevingswet</p> <p>EUKN-rapport 'inclusive city'</p>	<p>2^e fase stationsgebied als proeftuin/ icoon (inclusief aangrenzende gebieden: Merwedekanaalzone, 2^e Daalsedijk, Lombok) + volgende gebieden in ontwikkeling komende jaren</p> <p>Internationaal onderzoeksprogramma rondom stationsgebied uitgewerkt in samenwerking met de Jaarbeurs, kennisinstellingen en stakeholders uit de stad in het kader van het project Climate-Kic (Smart Sustainable Districts).</p> <p>Publiek-private samenwerking met Rijk en de Regio/Provincie voor uitwerking van de toekomstvisie met Jaarbeurs als investerende partner en regionale expertise vanuit USI, TNO, Deltares, KNMI, RIVM, PBL, UU, HU.)</p> <p>Gezonde inrichting stedelijke assen</p>
<p>Betaalbaar en energiezuinig wonen</p> <p>Het maximaal versnellen van de transformatie van de woningvoorraad naar energieneutraal en betaalbaar wonen.</p>	<p>Groeiende tweedeling/ polarisatie op de woningmarkt in grote steden (Londeneffect); ambities op verduurzaming bestaande bouw</p> <p>Investerings (ISV) drogen op</p> <p>Innovatie bouwsector zit niet altijd in traditionele industrie</p> <p>Verduurzamingsambities bebouwde omgeving (ambities energieakkoord)</p>	<p>Utrecht kent een sterke demografische groei, een hoge druk op de woningmarkt en hoge prijzen maar relatief klein aandeel sociale huurwoningen.</p> <p>Bestaande regionale alliantie(s) van bouwers/aannemers (oa de spartners van (H)eerlijk Wonen), financiële instellingen, corporaties, particuliere verhuurders, particuliere woningeigenaars, Kennisinstellingen (UU, HU, maar ook specifieke kennisinstellingen zoals Platform31, NMU, etc. Regionale samenwerking gericht op particuliere eigenaars via U-thuis hebben de ambitie om 50.000 woningen Nul-op-de-meter te realiseren.</p>

CONCEPT

	Sluit landelijk aan bij ...	Inbedding Utrecht
<p>Last en first mile</p> <p>Gezamenlijk investeringsprogramma Rijk en grote steden (G4) in betere binnenstedelijke/ regionale verbindingen en multimodale vervoersoplossingen. Betere aansluiting op hoofdinfra</p>	<p>Afnemende ruimte voor investeringen, groeiende behoefte aan slimme oplossingen voor (binnen)stedelijk vervoer door toenemende druk op (grote) binnensteden</p> <p>Mobiliteitsgroei (MIRT onderzoek regio Utrecht):</p> <p><i>De OV-terminal is na 2020 ontoereikend, idem voor de OV bereikbaarheid van de Uithof en de kwaliteit van OV bereikbaarheid van belangrijke woon- en werkgebieden in Midden Nederland</i></p>	<p>De systeemsprong van Utrecht is misschien wel het meest aansprekende Nederlandse voorbeeld als het gaat om groei en concentratie (groei binnenstedelijk vervoer geldt alle grote steden)</p> <p>Snelfietsroutes</p> <p>Fiscale maatregelen pilot Rabobank</p> <p>Verbinden stad-land (bereikbaarheid landelijk gebied/recreatie gebieden vanuit de stad)</p>

CONCEPT

	Sluit landelijk aan bij ...	Inbedding Utrecht
<p>Electric-hub</p> <p>Opschaling lokale warmte- en energienetten, gelieerd aan duurzame energie opwekking</p>	<p>Verduurzamingsambities bebouwde omgeving (ambities energieakkoord)</p> <p>Opkomst decentrale (duurzame) energie-opwekking</p>	<p>Hoog aandeel (regionale) duurzame energieopwekking. Koploper in ontwikkeling en toepassing 'slimme laafrfra'</p> <p>Energieplan (mogen bewoners meer over eigen energievoorziening gaan?)</p> <p>Smart Grid Rendement voor iedereen project net afgerond, met succes en primeur van oa energieleverende laadpaal. Nu fase van opschaling, maar landelijke regelgeving in de weg</p> <p>In de Utrechtse wijk Lombok ontwikkelen General Electric, Schuuring, Stedin, Netbeheer Nederland, de gemeente Utrecht, provincie Utrecht én lokale ondernemer LomboXnet, een proeftuin met 20 slimme laadpalen.</p>

CONCEPT

Gezond Verstand

	Sluit landelijk aan bij ..	Inbedding Utrecht
<p>Social Impact Factory</p> <p>Op 21 mei lanceerde Utrecht de Social Impact Factory: een platform dat vragers en aanbieder van sociaal ondernemerschap verbindt en waarin de (lokale) overheid de constructie van social impact bonds inbrengt, ondersteund door financiële dienstverleners</p> <p>De Social Impact Factory is een fysiek en online netwerk voor ontwikkeling nieuwe businessmodellen voor maatschappelijke vraagstukken. De Social Impact Factory biedt:</p> <p><i>Innovatieve financieringsmogelijkheden</i> (oa Social Impact Bond)</p> <p><i>Social Impact Challenges:</i> in co-creatie ondernemend oplossen van maatschappelijke vraagstukken</p> <p><i>Meten en monitoren van impact</i>, oa Vernieuwend onderzoek rondom Social Impact Bonds (hoe kwantificeren we vermeden kosten in gezondheidszorg, armoedebestrijding, schuldenproblematiek etc.)</p> <p><i>Vernieuwende vormen Social Return on Investment</i></p>	<p>De opkomst van de Doe-democratie: burgers worden steeds ondernemender en ontwikkelen zich tot echte changemakers. Zij werken krachtig samen met anderen om een betere wereld te realiseren.</p> <p>Maatschappelijke winstoptimalisatie: bedrijven hebben toenemend aandacht voor maatschappelijk rendement en impact.</p>	<p>Social Impact Factory is een platform waarin allerlei partijen samenkomen, van wijk- en burgerinitiatieven, sociale ondernemingen, gevestigde organisaties en overheidsinstellingen. Oa Rabobank Utrecht, Includio, SHV, UU, CMS, Conclusion, EBU, SNS, EY, Specialisterren, Koekfabriek, Colour Kitchen, Stichting Ialuz, Wijk&Co, UW Bedrijf, Buzinezzclub, I did slow fashion leveren een bijdrage aan dit platform (NB Gemeente Utrecht en Kirkman Company zijn de founding fathers).</p> <p>Utrechtse inkoopmodel is in ontwikkeling (bouwblokkenmethode)</p>

CONCEPT

Pijplijn/ City Deals in startfase ontwikkeling

- Armoedebeleid
Initiatief vanuit G32/ G9 allianties mbt oa Armoedebeleid, vrijwilligerswerk, ZZP-uitkeringen, basisinkomen, buurtrechten; vraag Rijk oa Oa: versimpeling regelgeving/ experimenteerruimte in afstemming gemeente en partners (Oa UWV, banken)
- Onderwijs -arbeidsmarkt 'Health'
Utrecht als centrum van modernisering opleidingsaanbod op zorg, zorginnovatie en zorggerelateerde werkgelegenheid, aansluitend op regionale arbeidsmarkt. Met oa aandacht voor (financiering van) grote werkgelegenheidsvraag op het USP (zowel specialisten als ondersteuning), vanwege Prinses Maxima Center, nieuwe curricula rondom zorgberoepen, meer ruimte voor regionale aansluiting onderwijs- arbeidsmarkt (groeierende vraag naar zorgberoepen op MBO 3,4 niveau, cross-overs technologie en zorg), benutten van experimenteerruimte mbt Leven Lang Leren arrangementen.
- Circulaire en groene economie
Oa sluiten regionale afvalstromen, opleiden voor nieuwe beroepen.
- Preventie en gezondheid in de wijken
Onder meer experimenteerruimte om in de zorg (ook binnen de zorgverzekeringswet) samenwerking tussen stad en zorgverzekeraar op wijkniveau vorm te geven, datagedreven sturing in sociaal domein, bestrijden gezondheidsverschillen in de wijken.